

УДК 347.455

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ СТОРІН ДОГОВОРУ ПОЗИКИ, ПОВ'ЯЗАНІ З НЕДОЛІКАМИ ЙОГО ОФОРМЛЕННЯ

М. Оприско

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000,
e-mail: opryskomykola@ukr.net*

Проаналізовано законодавчі вимоги до форми договору позики. Визначено, що договір позики може бути укладений у письмовій формі шляхом фіксації змісту договору в одному або кількох документах (у тому числі електронних), у листах, телеграмах, якими обмінялися сторони, а також на підтвердження факту укладення договору та його умов може бути видана розписка позичальника.

Виявлено основні проблеми, які трапляються у судовій практиці вирішення спорів, що виникають із позикових правовідносин та пов'язані з недоліками оформлення договору позики. Встановлено, що судам при розгляді справ про стягнення боргу за договором позики, який був оформлений одним документом, підписаним обома сторонами, необхідно детально аналізувати зміст договору та вже з його пунктів робити висновки щодо того, чи було передано кошти під час укладення договору. Сама собою наявність письмового договору не завжди підтверджує передання коштів та, відповідно, його укладення.

Вироблені основні умови новації боргу у позикове зобов'язання та встановлені правила оформлення відповідного договору. Проаналізовано випадки оформлення письмового договору позики або боргової розписки без реального передання коштів позичальнику. Доведено що договір позики може бути оспореним у зв'язку з його безгрошовістю в судовому порядку шляхом подання позову про визнання його недійсним.

Запропоновано зміни до релевантного законодавства та рекомендації судам щодо його застосування.

Ключові слова: позика, договір позики, розписка, оспорювання договору позики, новація боргу.

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vla.2020.70.160>

Договір позики є одним із найпоширеніших договорів про надання послуг, а справи, що виникають із позикових правовідносин, становлять чи не найчисельнішу категорію судових справ. Аналіз судової практики вирішення спорів, що виникають із позикових правовідносин, дає підстави виділити декілька проблем, які найчастіше трапляються при зверненні до суду за захистом сторін договору позики, пов'язані з його неправильним оформленням.

Реальний характер договору обумовлює проблеми з доведенням факту передання грошових коштів позичальнику у разі оформлення договору єдиним документом та відсутності відповідної розписки. Законодавець, встановивши, що на підтвердження факту укладення договору позики та його умов може бути видана розписка позичальника, не визначив вимог щодо її змісту, що також створює значні проблеми на практиці. Ще складніша ситуація зі застосуванням судами норм про новацію боргу у позикове зобов'язання, оскільки у законі не визначені ні умови договору про новацію, ні вимоги щодо його форми. Також проблемними є випадки, коли сторони договору позики його оформили та підписали, або

позичальник видав боргову розписку, а обумовлені грошові кошти передані так і не були.

Науковці, які досліджували правове регулювання позикових правовідносин, зокрема І. А. Безклубий, О. В. Кривенда, С. М. Лепех, В. П. Янишен, переважно зосереджували увагу на загальних питаннях щодо форми договору позики, проблемі природи боргової розписки. Крім цього, з часу останніх публікацій на вказану тематику судова практика продемонструвала низку невіршених проблем, вирішення яких і є метою цієї статті.

За договором позики одна сторона (позикодавець) передає у власність другій стороні (позичальникові) грошові кошти або інші речі, визначені родовими ознаками, а позичальник зобов'язується повернути позикодавцеві таку ж суму грошових коштів (суму позики) або таку ж кількість речей того ж роду та такої ж якості (ст. 1046 ЦК України) [16].

На перший погляд, конструкція договору доволі проста, особливо враховуючи його реальний характер. Позикодавець у момент укладення договору вже виконав свій обов'язок та передав позичальникові грошові кошти або речі, визначені родовими ознаками. Тепер позикодавець наділений лише правом вимагати повернення позики, а позичальник – обов'язком її повернути на умовах, встановлених у договорі. Відповідно, і спори, які впливають із позикових правовідносин, не мали б становити складність для суду при їх вирішенні.

Однак аналіз чинного законодавства, яким врегульовано відносини позики, та практики його застосування дає підстави зробити висновок про наявність низки проблем, які виникають у разі захисту прав сторін договору позики, причому, як позикодавця, так і позичальника, та пов'язані з недоліками його оформлення.

Якщо сума позики не менше ніж у десять разів перевищує встановлений законом розмір неоподаткованого мінімуму доходів громадян, а у випадках, коли позикодавцем є юридична особа, незалежно від суми, то договір позики укладають у письмовій формі (ч. 1 ст. 1047 ЦК України).

Ця вимога законодавця може бути дотримана, якщо сторони укладають договір позики у “класичній” письмовій формі – фіксуючи зміст договору в одному або кількох документах (у тому числі електронних), у листах, телеграмах, якими обмінялися сторони. Однак, враховуючи односторонній характер договору позики, законодавець визначив, що на підтвердження укладення договору позики та його умов може бути представлена розписка позичальника або інший документ, який посвідчує передання йому позикодавцем визначеної грошової суми або визначеної кількості речей (ч. 2 ст. 1047 ЦК України).

Договір позики є реальним, тобто таким, який вважається укладеним не з моменту досягнення згоди щодо всіх істотних умов договору, а з моменту вчинення дії майнового характеру – передання грошових коштів або інших речей, визначених родовими ознаками.

Одним із першоджерел проблем зі захистом прав учасників договору позики є, власне, неправильне оформлення договору та факту передання грошових коштів. Зокрема, актуальним є питання, чи при укладенні договору позики одним документом, який підписують обидві сторони, необхідним є ще видача розписки про одержання коштів позичальником. Доцільно погодитися зі С. М. Лепех, що за змістом ст. 1047 ЦК України наявності обох документів одночасно не вимагається [2, с. 68]. Однак спірним є питання достатності у деяких випадках лише договору позики, підписаного сторонами.

Верховний Суд України ще у постанові від 18 вересня 2013 року у справі № 6-63цс13 зробив правовий висновок, згідно з яким письмова форма договору позики внаслідок його реального характеру є доказом не лише факту укладення договору, але й факту передачі грошової суми позичальнику [3].

У постанові від 24 лютого 2016 року у справі № 6-50цс16 Верховний Суд України підтвердив сформовану у зазначеній вище постанові позицію, що письмова форма договору позики внаслідок його реального характеру є доказом не лише факту укладення договору, а й передачі грошової суми позичальнику, і на підставі нього вказав на помилковість висновку судів попередніх інстанцій про обов'язковість складання розписки, яка підтверджує цей факт [4].

Надто широке формулювання зазначеної правової позиції касаційного суду може привести до передчасного висновку про те, що укладення сторонами письмового договору позики є за будь-яких обставин належним підтвердженням факту виникнення позикових правовідносин.

Однак у разі укладення договору позики у вигляді одного документа, який підписують обидві сторони, необхідно мати на увазі, що сам по собі факт укладення договору позики у письмовій формі та його підписання позичальником не завжди свідчить про передання йому грошових коштів.

До прикладу, рішенням Апеляційного суду Івано-Франківської області від 16 січня 2014 року у справі № 345/4444/13-ц, у касаційному перегляді якого було відмовлено Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних та кримінальних справ (ухвала від 10 лютого 2014 року [14]), скасовано рішення суду першої інстанції про стягнення боргу за договорами позики та відмовлено у задоволенні позову. Апеляційний суд встановив, що між сторонами 08 червня 2010 року було укладено два договори позики відповідно на суму 46 000 доларів США та 36 000 доларів США, згідно п. 1.1 яких позикодавець зобов'язується надати позичальникові безпроцентну позику, а останній зобов'язується повернути позику у визначений строк. Позикодавець зобов'язаний був надати позику протягом одного місяця з моменту підписання договору, тобто фактичної передачі грошових коштів на момент підписання договору не було. Позивач лише зобов'язувався надати відповідачу позику протягом одного місяця з моменту підписання цих договорів. Відповідач заперечував передачу йому позивачем визначених договорами грошових сум, а матеріали справи не містили розписок позичальника або іншого документу, який би посвідчував передання йому позикодавцем вказаних у договорах грошових коштів. На основі цього суд дійшов висновку про те, що кошти передані не були, а тому відсутні підстави для стягнення боргу за договором позики [12].

Зокрема, В. П. Янишен наголошує, що для того, аби договір позики набрав чинності, необхідне підтвердження одержання позичальником позики. Для цього зі змісту договору має слідувати, що на момент його підписання позика вже фактично одержана позичальником [17, с. 228].

На нашу думку, судам при розгляді справ про стягнення боргу за договором позики, який був оформлений одним документом, підписаним обома сторонами, необхідно детально аналізувати зміст договору та вже з його пунктів робити висновки щодо того, чи було передано кошти під час укладення договору. До прикладу, про ту обставину, що передання коштів відбулося, свідчить формулювання: "Підписанням договору позичальник підтверджує факт отримання коштів". Принаймні, якщо у договорі містяться формулювання з dokonаними видами дієслів: "позичальник отримав", "позикодавець передав" тощо, є підстави вважати

кошти переданими, а договір, відповідно, укладеним. Якщо ж у договорі міститься пункт, згідно з яким позикодавець лише зобов'язується передати позичальникові кошти у майбутньому, то він не може вважатися укладеним до моменту передання коштів, яке своєю чергою має підтверджуватися письмово (розпискою).

Єдиною підставою виникнення позикового правовідношення без обов'язкового передання коштів позичальнику позикодавцем у момент укладення договору, є новація боргу у позикове зобов'язання.

Згідно з ч. 1 ст. 1053 ЦК України за домовленістю сторін борг, що виник з договорів купівлі-продажу, найму майна або з іншої підстави, може бути замінений позиковим зобов'язанням. Відповідно до ч. 2 цієї ж статті заміна боргу позиковим зобов'язанням провадиться з додержанням вимог про новацію і відбувається у формі, встановленій для договору позики (ст. 1047 цього Кодексу).

На практиці у сторін, які провели або вирішили провести новацію боргу, що виник з інших правових підстав, у позикове зобов'язання, виникають труднощі як з укладенням договору новації, так і з подальшим його виконанням. Суди нерідко не звертають увагу на додержання сторонами вимог про новацію та вимоги щодо форми такого договору.

До прикладу, ухвалою Апеляційного суду Львівської області від 13 грудня 2016 року залишено без змін рішення Кам'янка-Бузького районного суду Львівської області від 20 липня 2016 року у справі № 446/53/16-ц. Вказаним рішенням позов про стягнення заборгованості за договором позики задоволено частково. Стягнуто з відповідача на користь позивача заборгованість за договором позики, інфляційні втрати, 3 % річних та пеню. Судами встановлено, що 14 липня 2014 року між позикодавцем та позичальником було укладено договір позики, відповідно до п. 1 якого позикодавець передав, а позичальник прийняв у власність грошові кошти до підписання цього договору. У п. 2 та 3 Договору сторони визначили, що зазначену суму позичальник зобов'язується повернути позикодавцеві готівкою у строк до 31.08.2014 року. Кам'янка-Бузький районний суд у рішенні вказав: "Оцінюючи договір позики який укладений між сторонами та правовідносини, які виникли до його укладення, судом не встановлено факту передачі коштів у позику від відповідача до позивача на підставі такого договору позики від 14.07.2014 р., як це передбачено у ст. 1046 ЦК України, проте суд намагаючись виявити справжню правову природу спірних правовідносин, дійшов до висновку, що такий договір позики є новацією боргу у позикове зобов'язання" [13]. З таким застосуванням норм права погодився і суд апеляційної інстанції. На нашу думку, вимогам щодо законності та обґрунтованості вказані судові рішення не відповідають, оскільки в самому договорі не зазначено жодного посилання на інші правовідносини сторін, на підставі яких нібито відбулася новація. Сторонами не уклалися будь-які інші правочини на здійснення новації. Не було, зокрема, припинено ні договору найму обладнання, ні зберігання, ні інших договорів між сторонами.

Цікавою у цій справі виявилася позиція Верховного суду, який постановою від 18 вересня 2019 року залишив без змін судові рішення судів першої та апеляційної інстанції, зазначивши при цьому, що вони правильно керувалися тим, що письмова форма договору позики внаслідок його реального характеру є доказом не лише факту укладення договору, а й факту передачі грошової суми позичальнику. Суд встановив, що позикодавець передав, а позичальник прийняв у власність грошові кошти до підписання спірного договору позики, про що зазначено у пункті 1 договору та не заперечувалося відповідачем, а наявність між сторонами позикових відносин підтверджується наявним у позивача оригіналом договору позики (який

зберігається у матеріалах справи) [5]. Тобто, Верховний суд, всупереч встановленим у рішеннях судів першої та апеляційної інстанції обставинам, що грошові кошти відповідачу не передавалися, дійшов протилежного висновку лише на підставі наявності у справі письмового договору позики, але залишив ці рішення без змін як законні та обґрунтовані.

Правильним доцільно визнати застосування ст. 1053 ЦК України Верховним судом у постанові від 10 травня 2018 року у справі № 448/269/16-ц, якою залишено без змін рішення Апеляційного суду Львівської області про відмову у задоволенні позову про стягнення заборгованості за договором позики та процентів. Касаційний суд погодився з висновками апеляційного, який встановив, що у розписці, яку склав відповідач 30 листопада 2013 року про те, що він заборгував позивачці 1 200,00 євро, які зобов'язався повернути до 01 січня 2014 року, відсутні відомості про отримання цих коштів як позики від позивачки. Борг відповідача перед позивачкою виник із кредитів, які остання взяла у банківських установах для його потреб, відтак така розписка не свідчить про отримання відповідачем позики у позивачки. В поданих суду розписках від 30.11.2013 року та 01.01.2014 року не встановлено, що з огляду на складання цих документів припиняється інше зобов'язання між сторонами, яке існувало попередньо, а також у цих документах немає покликання на ст. ст. 604, 1053 ЦК України [6].

Дійсно, за своїм змістом новація – це домовленість про заміну первісного зобов'язання новим зобов'язанням між тими самими сторонами (ст. 604 ЦК України). Вона не припиняє правового зв'язку сторін, оскільки замість зобов'язання, дія якого припиняється, виникає узгоджене ними нове зобов'язання. Тому варто також наголосити на неможливості оформлення новації розпискою боржника, оскільки в договорі новації має міститися вираження волі кредитора на припинення попередніх зобов'язань та їх заміну новим зобов'язанням – позикою.

На основі наведеного можна дійти певних висновків. По перше, умовою застосування новації є наявність невиконаного безспірного грошового зобов'язання між сторонами. По друге, договір новації має бути укладений із дотриманням форми, встановленої законом для договору позики у ст. 1047 ЦК України. Причому, на відміну від первинного договору позики, для підтвердження укладення договору новації не можна вважати достатнім складення розписки позичальника. По третє, договір новації повинен обов'язково містити умову про первинне грошове зобов'язання та підставу його виникнення й умову про припинення цього зобов'язання. Також у цьому договорі мають бути зазначені сума позики, зобов'язання боржника повернути кредитору вказану суму та умови такого повернення. На дотримання вказаних вимог мають звертати увагу суди при вирішенні спорів, що виникають із договорів новації боргу в позикове зобов'язання. Доцільним є також доповнити ст. 1053 ЦК України положенням про істотні умови договору новації.

Неоднозначною є також практика розгляду судами справ про стягнення боргу за договорами позики, оформленими шляхом видачі позичальником позикодавцеві боргової розписки.

ЦК України, передбачивши можливість засвідчення факту укладення договору позики та його умов видачею розписки, не встановив жодних вимог до такого виду боргового документа, тому встановлення дійсної правової природи розписки та обставин, нею засвідчених, перебуває у розсуді суду.

Насамперед, боргова розписка має підтверджувати факт отримання позичальником грошових коштів від позикодавця. Верховний суд у постанові від 22 серпня 2019 року у справі № 369/3340/16-ц наголосив, що факт отримання коштів у борг

підтверджує не будь-яка розписка, а саме розписка про отримання коштів, зі змісту якої можливо установити, що відбулася передача певної суми коштів від позикодавця до позичальника [9]. З такою позицією варто погодитися, оскільки умовою виникнення правовідносин позики та підтвердженням факту укладення відповідного договору є саме факт передання обумовленої суми коштів позикодавцем позичальнику, однак варто зазначити, що винятком із цього правила є новація боргу в позикове зобов'язання, за якої обов'язок повернути кошти виникає не з безпосереднього факту передання коштів у момент видачі боргової розписки, а з перетворення в позику боргу, що виник між сторонами з інших правовідносин, що буде детально описано нижче.

Щоб уважатися борговою, розписка, крім факту передачі коштів однією особою іншій, повинна містити зобов'язання ці кошти повернути, іншими словами, підтвердити позикову природу такого передання коштів. У постанові від 11 листопада 2015 року у справі № 6-1967цс15 Верховний Суд України зазначив, що розписка як документ, що підтверджує боргове зобов'язання, має містити умови отримання позичальником у борг грошей зі зобов'язанням їх повернення та дати отримання коштів [7]. Така деталізація Верховним Судом України вимог до боргової розписки “коштувала” позивачеві у вказаній справі 500 тисяч доларів США, оскільки у стягненні саме такої суми боргу суд відмовив, бо розписка про отримання грошових коштів не містила зобов'язання про їх повернення.

Аналогічну позицію неодноразово висловлював і Верховний суд у постановках від 10 грудня 2018 року у справі № 319/1669/16, від 08 липня 2019 року у справі № 524/4946/16, від 12 вересня 2019 року у справі № 604/1038/16.

Причому, якщо розписка навіть містить зобов'язання повернути кошти, але не підтверджує факт отримання позичальником грошових коштів від позикодавця, суди в більшості випадків доходять висновку, що позикові відносини не виникли та підстав для стягнення таких коштів немає. Наприклад, у постанові від 04 березня 2020 року у справі № 632/2209/16 Верховний суд, встановивши, що 25 травня 2014 року відповідач власноручно написала розписку про те, що зобов'язується «отдати 20 тисяч доларов США, ОСОБІ_3 (позивачеві – авт.), на срок, десять днів, до 30.05.2014», підтримав висновки судів першої та апеляційної інстанцій, що зміст наданої розписки є суперечливим та не підтверджує укладення між сторонами договору позики, оскільки не підтверджує факт отримання відповідачем у борг певної грошової суми від позивача, а тому відсутні підстави для стягнення вказаної суми як боргу за договором позики [8].

На нашу думку, підтвердженням факту укладення договору позики може бути лише розписка, яка одночасно: 1) підтверджує факт отримання грошових коштів (оскільки кошти можуть бути передані і на іншій правовій підставі, наприклад, як розрахунок за договором купівлі-продажу тощо); 2) містить зобов'язання про повернення отриманих коштів, або підтвердження, що ці кошти отримані у борг, оскільки сам термін “борг” означає “те, що взяте в позику” [11], а, відповідно, підлягає поверненню. Враховуючи неоднозначний підхід у судовій практиці щодо вимог до змісту боргової розписки, вважаємо за доцільне закріпити вказані вимоги у ст. 1047 ЦК України.

На практиці часто трапляються зворотні випадки, коли незважаючи на належне оформлення позикових відносин шляхом видачі розписки позичальником, або укладення договору позики в письмовій формі, грошові кошти позикодавцеві позичальникові так і не передав.

Однак наявність у позикодавця розписки або договору позики, в якому зафіксовано ту обставину, що грошові кошти були передані позичальникові, надає можливість звернутися до суду і вимагати від позичальника повернення суми позики.

Законодавцем саме для таких випадків передбачено можливість позичальника захиститися від вимоги про повернення коштів, якщо такі йому так і не були передані або були передані в меншому обсязі, ніж передбачено розпискою чи договором. Відповідно до ст. 1051 ЦК України позичальник має право оспорити договір позики на тій підставі, що грошові кошти або речі насправді не були одержані ним від позикодавця або були одержані у меншій кількості, ніж встановлено договором.

Формулювання вказаної норми є нечітким та викликає чимало запитань та проблем при її застосуванні. Насамперед незрозуміло, чи термін “має право оспорити” в цій нормі означає можливість заперечити вимогу позикодавця про повернення коштів на підставі безгрошовості договору, чи можливість звернення до суду зі самостійною вимогою. Якщо ж уважати це можливістю звернутися зі самостійною вимогою, то який спосіб захисту слід обрати? На перший погляд, враховуючи реальний характер договору позики, та обставина, що грошові кошти або речі, визначені родовими ознаками, не були передані позичальникові, свідчить про те, що договір позики не був укладений. А. Ю. Бабаскін зазначив, що договір позики може бути визнаний таким, що не укладений у разі, якщо судом буде встановлено, що грошові кошти або речі насправді не були одержані позичальником від позикодавця [15, с. 239]. Таку ж позицію щодо необхідності вважати договір позики неукладеним у разі доведення його безгрошовості висловлювали С. М. Бервено та Р. М. Майданик [1, с. 906]. На думку зазначених авторів, якщо судом встановлено отримання позичальником меншої кількості грошей або “родових” речей, ніж вказано в договорі, спірний договір вважається укладеним на фактично одержану позичальником кількість грошей або речей, визначених родовими ознаками.

Однак Пленум Верховного Суду України у п. 8 постанови від 06.11.2009 року № 9 “Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними” зазначив, що вимога про визнання правочину (договору) неукладеним не відповідає можливим способам захисту цивільних прав та інтересів, передбачених законом. Суди мають відмовляти в позові з такою вимогою. У цьому разі можуть заявлятися лише вимоги, передбачені главою 83 книги п’ятої ЦК України [10].

Окрім цього, у ч. 3 ст. 215 ЦК України законодавцем чітко визначено, що оспорюваний правочин – це правочин, недійсність якого прямо не встановлена законом, але який може бути визнаний судом недійсним, якщо одна зі сторін або інша заінтересована особа заперечує його дійсність на підставах, встановлених законом.

З наведеного випливає, що у ст. 1051 ЦК України передбачено можливість звернення позичальника з вимогою про визнання недійсним договору позики у зв’язку з його безгрошовістю. Однак, на нашу думку, сама обставина непередання позикодавцем позичальнику грошових коштів або речей, визначених родовими ознаками, не є самостійною підставою для оспорення договору позики (якщо під оспоренням розуміти саме вимогу про визнання його недійсним).

Згідно з абз. 2 ч. 1 ст. 1051 ЦК України, якщо договір позики має бути укладений у письмовій формі, рішення суду не може ґрунтуватися на свідченнях

свідків для підтвердження того, що гроші або речі насправді не були одержані позичальником від позикодавця або були одержані у меншій кількості, ніж встановлено договором. Це положення не застосовують до випадків, коли договір був укладений під впливом обману, насильства, зловмисної домовленості представника позичальника з позикодавцем або під впливом тяжкої обставини.

Як бачимо, законодавець перелічив випадки, коли договір позики був безгрошовим через “дефект волі” та перелічив можливі підстави для оспорювання такого договору, надаючи тлумачення “безгрошовості” як наслідку таких обставин. Іншими словами, особа не отримує або не доотримує кошти за договором позики через обман, помилку, насильство та інші обставини, які і виступають підставою для визнання договору недійсним.

На основі наведеного можна дійти висновку, що договір позики може бути оспореним у судовому порядку шляхом подання позову про визнання його недійсним. При цьому підставою для визнання такого договору недійсним є недодержання в момент його укладення стороною (сторонами) вимог, які встановлені частинами першою–третьою, п’ятою та шостою ст. 203 ЦК України (наприклад, обман, помилка, насильство), що призвело до того, що грошові кошти або речі насправді не були одержані позичальником від позикодавця або були одержані у меншій кількості, ніж встановлено договором.

Список використаних джерел

1. Договірне право України. Особлива частина: навч посібник / Т. В. Боднар, О. В. Дзера, Н. С. Кузнецова та ін.: за ред. О. В. Дзери. Київ: Юрінком Інтер, 2009. 1200 с.
2. Лепех С. М. Форма договору займа денег // *Legea și viața*. 2016. №9. С. 66–68.
3. Постанова Верховного Суду України від 18 вересня 2013 року у справі № 6-63ц13. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/33770795>.
4. Постанова Верховного суду України від 24 лютого 2016 року у справі № 6-50ц16. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/56128584>.
5. Постанова Верховного суду від 18 вересня 2019 року у справі № 446/53/16-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/84544998>.
6. Постанова Верховного суду від 10 травня 2018 року у справі № 448/269/16-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74120891>.
7. Постанова Верховного Суду України від 11 листопада 2015 року у справі № 6-1967ц15. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/53537454>.
8. Постанова Верховного суду від 04 березня 2020 року у справі № 632/2209/16. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88016784>. 13
9. Постанова від 22 серпня 2019 року у справі № 369/3340/16-ц. URL: <http://reyestr-court.gov.ua/Review/83836261>.
10. Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: постанови Пленуму Верховного Суду України від 06.11.2009 року № 9. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-09>.
11. Публічний електронний словник української мови. URL: <http://ukrlit.org/sloynyk/борг>.
12. Рішення Апеляційного суду Івано-Франківської області від 16 січня 2014 року у справі № 345/4444/13-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/36697230>.
13. Рішення Кам’янка-Бузького районного суду Львівської області від 20 липня 2016 року у справі № 446/53/16-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/84544998>.
14. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ від 10 лютого 2014 року. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/37097514>.

15. Цивільне право України: Академічний курс: підручник: у 2 т. / за заг. ред. Я. М. Шевченко. Вид. 2-ге, доп. і перероб. Київ: Видавничий дім "Ін Юре", 2006 Т. 2. Особлива частина. 520 с.
16. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року № 435-IV.URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15/print1467454189863271>.
17. Янишєн В. П. Договір позики: спірні питання форми та предмета // Теорія і практика правознавства. 2015. Вип. 2 (8). С. 225–237.

References

1. *Dohovirne pravo Ukrainy. Osoblyva chastyna: navch. posib.* / Т. V. Bodnar, О. V. Dzera, N. S. Kuznietsova та in.: за ред. О. V. Dzery. Kyiv: Yurinkom Inter, 2009. 1200 s.
2. Lepekh, S. M. (2016). Forma dohovora zajma deneh. *Legea și viața*, № 9, 66–68.
3. *Postanova Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 18 veresnia 2013 roku u spravi № 6-63tss13*. Retrieved from: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/33770795>.
4. *Postanova Verkhovnoho sudu Ukrainy vid 24 liutoho 2016 roku u spravi № 6-50tss16*. Retrieved from: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/56128584>.
5. *Postanova Verkhovnoho sudu vid 18 veresnia 2019 roku u spravi № 446/53/16-ts*. Retrieved from: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/84544998>.
6. *Postanova Verkhovnoho sudu vid 10 travnia 2018 roku u spravi № 448/269/16-ts*. Retrieved from: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74120891>.
7. *Postanova Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 11 lystopada 2015 roku u spravi № 6-1967tss15*. Retrieved from: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/53537454>.
8. *Postanova Verkhovnoho sudu vid 04 bereznia 2020 roku u spravi № 632/2209/16*. Retrieved from: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88016784>.
9. *Postanova vid 22 serpnia 2019 roku u spravi № 369/3340/16-ts*. Retrieved from: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/83836261>.
10. *Pro sudovu praktyku rozghliadu tsyvil'nykh sprav pro vyznannia pravochyniv nedijsnymy: postanovy Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 06.11.2009 roku № 9* Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-09>.
11. *Publichnyj elektronnyj slovnyk ukrains'koi movy* Retrieved from <http://ukrlit.org/slovnnyk/-borh>.
12. *Rishennia Apeliatsijnoho sudu Ivano-Frankivs'koi oblasti vid 16 sichnia 2014 roku u spravi № 345/4444/13-ts*. Retrieved from: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/36697230>.
13. *Rishennia Kam'ianka-Buz'koho rajonnoho sudu L'vivs'koi oblasti vid 20 lypnia 2016 roku u spravi № 446/53/16-ts*. Retrieved from: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/84544998>.
14. *Ukhvala Vyschoho spetsializovanoho sudu Ukrainy z rozghliadu tsyvil'nykh ta kryminal'nykh sprav vid 10 liutoho 2014 roku*. Retrieved from: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/37097514>.
15. *Tsyvil'ne pravo Ukrainy: Akademichnyj kurs: Pidruh.: U 2 t. (2006).* / за zah. red. Ya. M. Shevchenko. Vyd. 2-he, dop. i pererob. Kyiv: Vydavnychyj dim "In Yure", T. 2. Osoblyva chastyna.
16. *Tsyvil'nyj kodeks Ukrainy vid 16.01.2003 roku № 435-IV* Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15/print1467454189863271>.
17. Yanyshen, V. P. (2015). Dohovir pozyky: spirmi pytannia formy ta predmeta. *Teoriia i praktyka pravoznavstva*, vyp. 2 (8), 225–237.

THE ISSUES OF PROTECTING THE RIGHTS OF THE PARTIES TO THE LOAN AGREEMENT ASSOCIATED WITH THE DEFICIENCIES OF ITS FORM

M. Oprysko

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: opryskomykola@ukr.net*

The legal requirements for the form of the loan agreement are analyzed. It is determined that the loan agreement may be concluded in writing by recording the content of the agreement in one or more documents (including electronic), in letters, telegrams exchanged by the parties, as well as to confirm the fact of the agreement and its terms the borrower's receipt may be issued.

The main problems encountered in the judicial practice of resolving disputes arising from the loan relationship and related to the shortcomings of the loan agreement are identified. It is established that courts when considering the cases of debt collection under a loan agreement, executed by a single document signed by both parties, need to analyze in detail the content of the agreement and from its points to draw conclusions about whether funds were transferred during the agreement. In itself, the existence of a written agreement does not always confirm the transfer of funds and, accordingly, its conclusion.

The main conditions for the novation of the debt into a loan obligation are worked out and the rules for drawing up the relevant agreement are established. The condition for the application of the innovation is the existence of an outstanding undisputed monetary obligation between the parties. The novation agreement shall be concluded in compliance with the form prescribed by the law for the loan agreement in Art. 1047 of the Civil Code of Ukraine. Moreover, in contrast to the original loan agreement, to confirm the conclusion of the novation agreement, a receipt from the borrower can not be considered sufficient. The novation agreement shall contain a condition on the original monetary obligation and the grounds for its occurrence and a condition on the termination of this obligation. This agreement shall also specify the amount of the loan, the debtor's obligation to return the specified amount to the creditor and the terms of such repayment. Compliance with these requirements must be taken into account by the courts in resolving disputes arising from debt novation agreements into debt obligations. It is also advisable to supplement Art. 1053 of the Civil Code of Ukraine with the provisions on the essential terms of the contract of novation.

The cases of execution of a written loan agreement or a promissory note without actual transfer of funds to the borrower are analyzed. It is proven that a loan agreement can be challenged due to its lack of money in court by filing a lawsuit to invalidate it. In this case, the ground for recognizing such an agreement invalid is the failure of the party (parties) to comply with the requirements established by parts one – three, five and six of Article 203 of the Civil Code of Ukraine (e.g. fraud, error, violence), which led to that the money or items were not actually received by the borrower from the lender or were received in smaller quantities than specified in the contract.

Amendments to the relevant legislation and recommendations to the courts in its application are proposed.

Keywords: loan, loan agreement, receipt, contest of loan agreement, debt novation.

*Стаття: надійшла до редакції 21.05.2020
прийнята до друку 12.06.2020*